

Tafelgenoten in Gods koninkrijk

Mattheüs 8,5-13 nader bekeken

Tekst

⁵ Toen Hij Kafarnaüm ingegaan was, kwam er een centurio naar Hem toe, die Hem te hulp riep ⁶ en zei: Heer, mijn jongen ligt thuis verlamd op bed en lijdt verschrikkelijke pijn. ⁷ En Hij zei tegen hem: zal Ik komen en hem genezen? ⁸ De centurio antwoordde: Heer, ik ben het niet waard dat U onder mijn dak komt, maar spreek slechts één woord en mijn jongen zal genezen zijn. ⁹ Want ook ik ben iemand die onder andermans gezag staat en ik heb zelf soldaten onder mij en zeg tegen de één: ga, en hij gaat, en tegen een ander: kom, en hij komt, en tegen mijn slaaf: doe dit, en hij doet het. ¹⁰ Toen Jezus dit hoorde, verwonderde Hij zich en zei tegen degenen die Hem volgden: Ik verzeker jullie: bij niemand in Israël heb Ik zo'n groot geloof gevonden. ¹¹ Ik zeg jullie dat velen uit het oosten en westen zullen komen en met Abraham, Izak en Jakob zullen aanliggen in het koninkrijk der hemelen, ¹² maar de kinderen van het koninkrijk zullen verbannen worden naar de buitenste duisternis; daar zal gejammer en tandengeknars zijn. ¹³ En Jezus zei tegen de centurio: ga heen, zoals u het geloofd hebt, zal het gebeuren. En zijn jongen werd op dat moment gezond.

Uitleg

Jezus komt zijn woonplaats Kafarnaüm binnen, een vissersplaats en handelscentrum aan de

noordwestelijke kust van het meer van Galilea.¹ Hij is de nabijgelegen berg afgekomen, waar Hij als de nieuwe Mozes het volk onderwezen heeft in de wet van het koninkrijk der hemelen.² Onderweg naar Kafarnaüm geneest Hij een melaatse.

Bij het binnengaan van Kafarnaüm, komt er een centurio – een Romeinse legerofficier – naar Jezus toe. Mogelijk is de centurio als ambtenaar in dienst van Herodus Antipas, die in Jezus' tijd als vazal van Rome over Galilea en Perea regeert en voornamelijk niet-joodse soldaten in dienst heeft.³

Waarschijnlijk is de centurio in Kafarnaüm gelegerd vanwege de handelsfunctie die de stad inneemt en haar ligging nabij de grens.⁴ Waar het om gaat is dat de centurio niet tot het Joodse volk behoort en in dienst is van de door veel Joden zo gehate Romeinse overheerser. Waar een centurio gewoonlijk degene is die bevelen uitdeelt, komt hij nu in een nederige houding naar Jezus toe met een dringend verzoek om hulp.

Dat de centurio Jezus aanspreekt als 'Heer' duidt op hoogachting en een positieve bejegening. Hij heeft blijkbaar gehoord over Jezus' genezingswonderen en komt naar Hem toe omdat zijn jongen thuis verlamd ligt.⁵ Het gaat hier waarschijnlijk om een jonge zoon die ziek is. Hier wordt het woord *παῖς* gebruikt (dat zowel op een vader-kind relatie als meester-slaaf verhouding kan wijzen) en niet het woord *δοῦλος* dat wel in vers 9 gebruikt wordt. Vanwege dit verschillend woordgebruik binnen de perikoop gaat het hier waarschijnlijk niet om een jonge huisslaaf, maar

¹ Cf. Mat. 4,13.

² Mat. 5,1-7,27.

³ Nolland, *Matthew*, 354. Reed, *Archaeology*, 162.

⁴ Charlesworth, *Archaeology*, 19. Hagner, *Matthew*, 203.

⁵ Dat de geruchten over Jezus' optreden overal de ronde doen, blijkt uit Mat. 4,23-25.

om een jong kind. De centurio komt naar Jezus toe als vader die hulp zoekt voor zijn zieke zoon.

Jezus antwoordt de centurio: ‘zal Ik komen en hem genezen?’ Het gebruik van ἐγώ aan het begin van de zin kan zowel nadruk leggen op het verschil dat er tussen Jezus en de centurio is als wijzen op een open vraag.⁶ Het is niet gebruikelijk dat een Jood het huis van een niet-Jood binnengaat.⁷ Daarnaast lijkt Jezus in het evangelie naar Mattheüs in eerste instantie steeds een gereserveerde houding aan te nemen richting niet-Joden.⁸

De centurio erkent dat hij het als niet-Jood niet waard is dat Jezus zijn huis binnengaat. Dat hij Jezus opnieuw aanspreekt met ‘Heer’ onderstreept de nederige houding die hij aanneemt. De centurio heeft een hogere sociale positie dan Jezus, maar hij erkent Jezus’ superioriteit. Jezus hoeft zijn huis niet binnen te gaan. Tegelijkertijd is de centurio vol vertrouwen en gelooft hij dat Jezus slechts hoeft te spreken om zijn jongen te genezen. Het genezen van een zieke door alleen te spreken was vrij ongebruikelijk.⁹ Op de achtergrond resoneert Ps. 107,20 waardoor de macht van Jezus om te genezing door te spreken, verbonden wordt met de God van Israël.

De centurio onderstreept zijn verwachting van Jezus zoals uitgesproken in vers 8. Het gaat hier van kleiner naar groter. Als de centurio, die als militair zelf ook onder het gezag van hogergeplaatsten staat, slechts één woord hoeft te spreken tegen degenen die aan hem ondergeschikt zijn en het gebeurt, hoeveel te meer bij Jezus, die onder geen enkele aardse autoriteit staat.

Als Jezus het antwoord van de centurio gehoord heeft, verwondert Hij zich.¹⁰ Hij richt zich nu tot de mensen die met Hem meelopen.¹¹ Daarmee richt Hij zich tot Joden, tot degenen die behoren tot het volk dat God uitkoos om zijn verbond mee te sluiten en daarmee geroepen zijn

om als zijn volk te leven. Hij zegt met grote nadruk tegen hen dat Hij bij niemand van zijn volksgenoten zo’n groot vertrouwen in Hem heeft gezien als bij deze niet-Joodse centurio. Ook hier is het Jezus die het gedrag van de persoon karakteriseert als geloof; het onvoorwaardelijke vertrouwen in Jezus’ kracht om te helpen.¹² Jezus zegt hier niet dat geen van zijn volksgenoten gelooft, maar dat het geloof dat er wel is, minder groot is dan dat van de centurio. Het staat in schril contrast met het vertrouwen dat Jezus meermalen bij zijn volksgenoten ziet.¹³

Als Mattheüs schrijft over ‘Israël’ dan wordt in de meeste gevallen het volk Israël bedoeld.¹⁴ De context maakt duidelijk dat ook hier ‘Israël’ etnisch en niet geografisch bedoeld is. In vers 12 spreekt Jezus over de ‘zonen van het koninkrijk’. De verhouding tussen Joden en niet-Joden loopt als een rode draad door de gehele perikoop.

Tot het moment waarop Jezus de centurio ontmoet, heeft Hij volgens het evangelie naar Mattheüs nog weinig negatieve ervaringen in Israël gehad, maar deze ontmoeting lijkt een voorafschaduw van wat nog gaat komen en ook meermalen zichtbaar wordt in het vervolg van het evangelie naar Mattheüs. De verwonderde uitroep van Jezus, dat Hij bij de centurio meer geloof ziet dan Hij in Israël gevonden heeft, is niet alleen een beschamende constatering, maar ook een appel richting zijn volksgenoten die om Hem heen staan. Er klinkt een oproep in Jezus’ woorden om niet in het ongeloof te blijven.

Jezus spreekt opnieuw met nadruk tot zijn volksgenoten en vervolgt dat velen vanuit het oosten en westen zullen komen en met Abraham, Izak en Jakob zullen aanliggen in het koninkrijk der hemelen. Het komen vanuit het oosten en westen herinnert aan passages uit Israëls Schriften en de

⁶ Hensels, *Grieks*, 69.

⁷ Cf. Hnd. 10,28; 11,3; M. ‘Ohal. 18,7.

⁸ Vgl. Mat. 5,47; 6,7.32; 10,5-6; 15,21-24; 18,17.

⁹ Turner, *Matthew*, 232.

¹⁰ Dit is de enige plaats waar we bij Mattheüs lezen dat Jezus zich verwondert. Bij Mattheüs verwonderen veelal juist omstanders zich over Jezus en zijn optreden. Vgl. Mat. 8,27; 9,33; 15,31; 21,20; 22,22; 27,14.

¹¹ Cf. Mat. 8,1.

¹² Vgl. Mat. 9,2.22.29; 15,28; 17,20; 21,21; 23,23. Het is steeds Jezus die het gedrag van de persoon als geloof bestempeld, niet de persoon zelf.

¹³ Mat. 6,30; 8,26; 14,31; 16,8; 17,20; 21,21.

¹⁴ Uitzondering is Mat. 2,20-21 en daar wordt met het woord γῆς expliciet gemaakt dat het om een geografische aanduiding gaat.

Joodse literatuur.¹⁵ Deze teksten staan in het teken van de terugkeer van Israël uit de ballingschap.¹⁶ Een terugkeer die volgens Israëls profeten het (eer)herstel van Israël inluidt en gevolgd wordt door de manifestatie van het koningschap van Jahweh over heel de aarde, waarbij zijn wil overal op aarde gedaan zal worden zoals in de hemel.¹⁷ In de tijd die dan aanbreekt, zullen degenen die toegewijd aan Jahweh en zijn thora leven, samen met de voorvaderen deelnemen aan een groot feestmaal.¹⁸

De beloften die Jahweh bij monde van de profeten deed, richtten zich allereerst op Israël, maar tegelijkertijd spraken de profeten ook over niet-Joden die zullen delen in de heerlijke toekomst van Gods volk (hier komt ook de centurio in beeld).¹⁹ Nergens spraken zij over niet-Joden die de plaats van het Joodse volk in zullen nemen.

De beloften van Jahweh wachtten voor velen in Jezus' tijd nog op hun volledige vervulling.²⁰ De ballingschap was niet volgens alle Joden geëindigd met de terugkeer van de ballingen onder leiding van Ezra. De verstrooiing van Israël onder de volken bleef voor hen bestaan en was aanleiding tot een voortdurende oproep tot bekering en terugkeer tot het verbond zodat de relatie tussen God en zijn volk hersteld zou worden.²¹ Ook de komst van het koninkrijk van Jahweh, in het evangelie naar Mattheüs aangeduid als het koninkrijk der hemelen, leek op zich te laten wachten nu de Joden al lange tijd onder het bewind van buitenlandse overheersers leefden.²²

Tot zo ver sluit Jezus aan bij verwachtingen die er onder zijn volksgenoten leven. Maar dan volgen er voor hen schokkende woorden. Niet

iedereen die tot het Joodse volk behoort en daardoor naar verwachting in de zegeningen van Jahwehs koningschap deelt, zal ook daadwerkelijk zijn koninkrijk binnengaan.²³ Er zullen er ook zijn die in de buitenste duisternis ver van Jahweh en al het goede verwijderd zullen zijn, waar zij zullen jammeren en tandenknarsen vanwege het onuitsprekelijke leed voorgoed van God verwijderd te zijn.²⁴

Om meerdere redenen is het niet aannemelijk dat Jezus op alle Joden doelt omdat 1) dit in strijd is met de beloften van God aan Israël gedaan, 2) er niet over alle (πάντες) zonen gesproken wordt, 3) Jezus en zijn leerlingen ook tot het Joodse volk behoren en 4) de context toont dat er ook onder Jezus' volksgenoten geloof is.²⁵

Na deze aangrijpende woorden richt Jezus zich opnieuw tot de centurio. Zijn vertrouwen wordt niet beschaamd.²⁶ Hoewel Jezus allereerst kwam voor de verloren schapen van Israël, heft geloof de scheiding tussen Joden en niet-Joden op. De jongen van de centurio geneest op het moment dat Jezus de centurio naar huis stuurt.

Betekenis

Het verhaal over de genezende kracht van Jezus en het grote geloof van de centurio, dat tot een voorbeeld is voor Jezus' volksgenoten, laat het volgende zien.

De genezing van de zoon van de centurio is een voorproef van Gods vernieuwde schepping, waar geen dood meer zal zijn en geen rouw, jammerklacht of moeite.²⁷ Alle tranen zullen er

¹⁵ Deut. 30,4; Ps. 107,3; Jes. 43,5; Zach. 8,7; Bar. 4,37; 5,5; Pss. Sol. 11,2; 1 En. 57,1.

¹⁶ Oost en west verwijzen naar Egypte en Babylon: de twee centra van de Joodse diaspora. Vgl. Jes. 27,13; Hos. 11,10-11; Zach. 10,10; Sib. Or. 5,113.

¹⁷ Cf. Ps. 95,3; 145,13; Jer. 31,31-33; Ez. 37,19-22; Zach. 14,9

¹⁸ Een voorstelling die in de periode van de Tweede Tempel sterk tot ontwikkeling kwam: cf. 4 Macc. 13,17; T. Ab. A 20,14; T. Jud. 25,1; 1 En. 62,14; 2 En. 42,5; 3 En. 48A,10.

¹⁹ Jes. 2,2-3; 25,6-7; 60,3; Micha 4,1-2; Zach. 8,20-23. Dat Jahweh ook niet-Joden op het oog heeft, wordt in het Nieuwe Testament duidelijk zichtbaar: Hnd. 15,3; Rom. 11,11. Ook in de latere Joodse literatuur is deze overtuiging terug te vinden: 3 En. 48A,10.

²⁰ Gale, *Matthew*, 16.

²¹ VanderKam, *Judaism*, 121-123.

²² VanderKam, *Judaism*, 1.

²³ Cf. Mat. 13,40-42.49-50; 21,43; 22,13; 24,48-51; 25,30.

²⁴ Deze voorstelling van de eschatologische straf was wijdverbreid in de periode van de Tweede Tempel: vgl. Wis. 17,21; Tob. 14,10; 1 En. 63,6; 108,3.14; 2 En. 40,12; Pss. Sol. 14,9; 15,10; 2 Pet. 2,17; Jud. 13. Apoc. Pet. 78,23; T. Jac. 5,9.

²⁵ Cf. Mat. 8,2.16.19.25; 9,2.9.18.21.28.

²⁶ Vgl. Mat. 9,22.29; 15,28; 17,18.

²⁷ Op. 21,4.

door God afgewist zijn, alle gebrokenheid, alle ziekte, al het lijden zal daar voorgoed voorbij zijn. Mensen zullen met ziel én lichaam verlost zijn. Ook het lichaam doet mee. Het is door God geschapen en wordt ook door Hem bevrijd uit de gebrokenheid.

Geloof speelt een belangrijke rol in het ervaren van Gods kracht en het binnengaan van zijn koninkrijk. Geloof leidt niet automatisch tot bijvoorbeeld genezing, maar is wel de weg waardoor God werkt. Wie niet op Jezus vertrouwt, zal ook Gods kracht niet ervaren.²⁸ Onvoorwaardelijk vertrouwen op Jezus biedt ook toegang tot Gods koninkrijk. Rondom Hem wordt Gods koningschap zichtbaar, Hij brengt het door God beloofde koninkrijk naar de aarde.²⁹ Ongeloof zal leiden tot buitensluiting en het gescheiden zijn van God en al het goede dat Hij geeft, ook voor hen die tot Gods verbondsvolk behoren. Het vertrouwen van de centurio op Jezus is een voorbeeld voor alle mensen; zowel Joden als niet-Joden.

Geloof in Jezus doorbreekt ook de scheiding tussen Israël en de volken. Naar Gods beloften bij monde van de profeten gedaan, zullen Joden én niet-Joden delen in Gods glorievolle toekomst.³⁰ Jezus' ontmoeting met de centurio, in het evangelie naar de beschrijving van Mattheüs zijn eerste ontmoeting met een niet-Jood, is daar een voorafschaduw van. Na hem zullen nog velen volgen, zodat Joden én niet-Joden samen het feestmaal zullen eten in het koninkrijk van God.

Literatuur

Charlesworth, J. (ed.), *Jesus and Archaeology* (Grand Rapids: Eerdmans, 2006).
Charlesworth, J., *The Old Testament Pseudepigrapha Vol. 1 & 2* (New Heaven: Doubleday, 1983).

Davies, W. & Allison, D., *A critical and exegetical commentary on the Gospel according to Saint Matthew. Vol. 2* (London: T&T Clark, 2004).
Gale, A., 'The Gospel According to Matthew', in: Brettler, M. & Levine, A. (eds.), *The Jewish Annotated New Testament: New Revised Standard Version Bible translation* (Oxford: University Press, 2011), 1-54.
Hagner, D., *Matthew 1-13* (Dallas: Word, 1998).
Harrington, J., 'Matthew's Christian-Jewish Community', in: Rudolph, D. & Willits, J. (eds.), *Introduction to Messianic Judaism. Its Ecclesial Context and Biblical Foundations* (Grand Rapids: Zondervan, 2013).
Hensels, P., *Nieuwtestamentisch Grieks. Een beknopte grammatica* (Bussum: Coutinho, 2008).
Keener, C., *The Gospel of Matthew: A Socio-Rhetorical Commentary* (Grand Rapids: Eerdmans, 2009).
Luz, U., *A commentary on Matthew 8-20* (Minneapolis: Fortress, 2001).
Morris, L., *The gospel according to Matthew* (Grand Rapids: Eerdmans, 1992).
Murre, J., *Lexicon Bijbels Grieks* (Vught: Skandalon, 2016).
Nolland, J., *The Gospel of Matthew: a commentary on the Greek text* (Grand Rapids: Eerdmans, 2005).
Osborne, G., *Matthew Vol. 1* (Grand Rapids: Zondervan, 2010).
Reed, J.L., *Archaeology and the Galilean Jesus: Re-examining of the Evidence* (Harrisburg: Trinity, 2000).
Turner, D., *Matthew* (Grand Rapids: Baker, 2008).
VanderKam, J., *An Introduction to Early Judaism* (Grand Rapids: Eerdmans, 2001).

²⁸ Mat. 13,58.

²⁹ Mat. 12,28.

³⁰ Mat. 15,28; 24,13-14; 28,19.